

פרק כ"ח - העימות עם חנניה בן עזור

ר' דוד סבתו

בפרק כ"ח אנו נפגשים לראשונה עם נביא שקר בעל שם ופנים. לראשונה, מוצגת התמודדות של ירמיהו פנים אל פנים עם נביא שקר בשם חנניה בן עזור. ננסה לראות את הייחוד של נבואת חנניה, ולעמוד דרכה על ההבדלים שבין נבואת שקר לנבואת אמת.

אפשר להצביע על מספר נקודות הקושרות בין פרק זה לפרק כ"ז. ראשית, הכותרת דומה - הפרק שלנו נפתח באמירה: "בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה" (פרק כ"ז פתח באמירה דומה: "בראשית ממלכת יהויקים בן יאושיהו מלך יהודה"). פרק כ"ז עסק באירוע המרכזי של התכנסות שליחי כל האומות אצל צדקיה המלך, כנראה בעניין המרידה במלך בבל. כמו כן, בפרק כ"ז ירמיהו מצווה לעשות מוטות ובפרק זה המוטות נשברים וירמיהו מצווה לעשות מוטות ברזל. כמו כן, נבואת השקר בשני הפרקים היא על כלי בית ה' שיחזרו לבית המקדש. אם בפרק כ"ז ראינו תיאור כללי של נבואות נביאי השקר, פרק כ"ח הוא המחשה של התיאור באמצעות נבואת חנניה בן עזור. אולם, ישנו ייחוד מסוים בנבואת חנניה והוא הזמן שיחזרו כלי בית ה' - עוד שנתיים ימים. חנניה נוקב בזמן מדויק, והדבר מפתיע מאוד - כיוון שזה לקיחת סיכון גדול, ברגע שאתה מדבר על תאריך מדויק שבו יקרה משהו, אפשר לבחון את נבואתך - האם הדברים התממשו או לא.

(א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַהִיא בְּרֵאשִׁית מַמְלַכַת צְדָקְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁנַת בַּשָּׁנָה הָרְבַעִית בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי אָמַר אֵלַי חֲנַנְיָה בֶן עֲזוּר הַנְּבִיא אֲשֶׁר מִגְּבֻעוֹן בְּבֵית ה' לְעֵינַי הַפְּהִנִים וְכָל הָעָם לֵאמֹר: (ב) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר שְׁבִרְתִּי אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל: (ג) בְּעוֹד שְׁנָתַיִם יָמִים אֲנִי מוֹשִׁיב אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת כָּל כְּלֵי בֵּית ה' אֲשֶׁר לָקַח נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיָּבִיֵאם בָּבֶל: (ד) וְאֵת יְכַנְיָה בֶן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֵת כָּל גְּלוֹת יְהוּדָה הַבָּאִים בָּבֶלָה אֲנִי מוֹשִׁיב אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה נְאֻם ה' כִּי אֲשַׁבֵּר אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל:

(ה) וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא אֶל חֲנַנְיָה הַנְּבִיא לְעֵינַי הַפְּהִנִים וּלְעֵינַי כָּל הָעָם הַעֲמִידִים בְּבֵית ה': (ו) וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא אֲמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה ה' יְקָם ה' אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבֵּאתָ לְהָשִׁיב כְּלֵי בֵּית ה' וְכָל הַגּוֹלָה מִבָּבֶל אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה: (ז) אַף שָׁמַע נָא הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֶיךָ וּבְאָזְנֵי כָּל הָעָם: (ח) הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנֵי וּלְפָנֶיךָ מִן הָעוֹלָם וַיִּנְבְּאוּ אֶל אַרְצוֹת רַבּוֹת וְעַל מַמְלָכוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַלְחָמָה וּלְרָעָה וּלְדָבָר: (ט) הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשָׁלוֹם כִּבְּא דְבַר הַנְּבִיא יִדְּעַ הַנְּבִיא אֲשֶׁר שָׁלַח ה' בְּאַמְתּוֹ: (י) וַיִּקַּח חֲנַנְיָה הַנְּבִיא אֶת הַמוֹטָה מֵעַל צִוָּאר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא וַיִּשְׁבְּרָהּ: (יא) וַיֹּאמֶר חֲנַנְיָה לְעֵינַי כָּל הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' כִּכָּה אֲשַׁבֵּר אֶת עַל נְבִכְדַּנְאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּעוֹד שְׁנָתַיִם יָמִים מֵעַל צִוָּאר כָּל הַגּוֹיִם וַיִּלְךָ יְרֵמְיָה הַנְּבִיא לְדֶרֶכּוֹ: פ

(יב) וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יְרֵמְיָה אַחֲרֵי שְׁבוֹר חֲנַנְיָה הַנְּבִיא אֶת הַמוֹטָה מֵעַל צִוָּאר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא לֵאמֹר: (יג) הַלוֹךְ וְאָמַרְתָּ אֶל חֲנַנְיָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' מוֹטֵת עֵץ שְׁבִרְתָּ וְעֵשִׂיתָ תַחְתֵּיהֶן מוֹטוֹת בְּרֹזֶל: (יד) כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל בְּרֹזֶל נְתַתִּי עַל צִוָּאר כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה לְעַבְדֹתָם נְבִכְדַּנְאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַבְדָּהוּ וְגַם אֶת חֵיט הַשָּׂדֶה נְתַתִּי לוֹ: (טו) וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא אֶל חֲנַנְיָה הַנְּבִיא שָׁמַע נָא חֲנַנְיָה לֹא שְׁלַחְךָ ה' וְאִתָּה הַבִּטְחָתָא אֶת הָעָם הַזֶּה עַל

שָׁקֵר: (טז) לָכֵן כֹּה אָמַר ה' הַנְּגִי מִשְׁלַחַד מַעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה הַשָּׁנָה אֲתָה מֵת כִּי סָרָה דְבַרְתָּ אֶל ה': (יז) וַיִּמָּט חֲנַנְיָה הַנְּבִיא בַשָּׁנָה הַהִיא בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי.

נציג את חלוקת הפרק:

1. **פסוקים א-י"א:** החלק הראשון של הסיפור שנגמר בהליכת ירמיהו לדרכו.
 - פסוק א - פתיחה - הזמן: "בשנה ההיא", המקום: "בבית ה'".
 - פסוקים ב-ד - דברי חנניה.
 - פסוקים ה-ט - תשובת ירמיהו.
 - פסוקים י-י"א תגובת חנניה וחתימת הסיפור ("וילך ירמיה").
2. **פסוקים י"ב-י"ז:** כביכול, המאבק בין ירמיהו לחנניה מתעורר מחדש, ומסתיים במות חנניה.

באופן די ברור, חנניה הוא המנצח במאבק הראשון בינו לבין ירמיהו. צריך לשאול, למה ירמיהו הולך לו לדרכו ולא ממשיך את המאבק? מעניין שלכל אורך הסיפור מודבק לחנניה בן עזור התואר 'הנביא', בהמשך נצטרך לתת את הדעת על תואר זה. חנניה מגיב בצורה פומבית על נבואת ירמיהו שראינו בפרק הקודם. הקהל שאליו פונה חנניה הוא הכהנים והעם, בחירת הקהל היא הגיונית, שהרי נבואתו עוסקת בבית ה'. אולם, לא מקרה הוא שחנניה בוחר להתעמת עם ירמיהו בבית ה' אל מול הכהנים והעם. בפרק הקודם ירמיהו פונה אל הכהנים והעם ומנבא על מלך בבל. חנניה, שרוצה לבטל את נבואת ירמיהו, בוחר באותו המקום ובאותו הזמן.

כפי שאמרנו, ישנה ייחודיות בדברי חנניה והיא ציון הזמן. ציון הזמן מצביע על נבואה קונקרטי, ודבר זה מגלה לירמיהו שחנניה בן עזור אינו נביא שקר רגיל. בנוסף, חנניה אינו מנבא רק על כלי בית ה', כפי שניבאו שאר נביאי השקר, אלא גם על החזרת הגלות. פרט נוסף שלא מצאנו בנבואת נביאי השקר הוא שבירת עול מלך בבל - בכך חנניה פותח: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר שְׁבַרְתִּי אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל", ובכך הוא מסיים "כִּי אֲשַׁבֵּר אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל". חנניה מגיב לנבואת ירמיהו בכך שהוא מציב זמן לנבואתו - חנניה אומר שכלי בית ה' יחזרו, ובמקום שה' ישים את עול מלך בבל על העם, הוא ישבור את עולו. ביטוי חשוב שחוזר שלוש פעמים בנבואה הוא "המקום הזה", שהוא בית ה'. ראינו בעבר ש"המקום הזה" הוא אבן היסוד בנבואת נביאי השקר, האמירה שירושלים והמקדש לא יחרבו.

לאחר הנבואה המרשימה והמחושבת של חנניה, אנו מצפים לשמוע את דברי ירמיהו. התגובה שאנו מצפים אליה אמירה מעין - 'שקר אתה דובר'. אך במקום זאת, ירמיהו פותח בדברים מפתיעים 'אָמֵן כִּי יַעֲשֶׂה ה' יָקָם ה' אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבְאָתָה'. צריך לזכור שמדובר בעימות פומבי לעיני כל העם, כפי שמדגיש הכתוב, ודבר זה מעצים עוד יותר את הפליאה שבתגובת ירמיהו. במקום להתעמת עם חנניה, ירמיהו מתפלל שה' יקיים את מה שחנניה מנבא. חנניה, כמו שאר נביאי השקר, מנסה לקעקע את נבואת ירמיהו, ובמקום להתנגד לדבריו ירמיהו אומר 'הלואי'. (השימוש באירוניה ככלי פרשני הוא מסוכן, מכיוון שאפשר להפוך כך כל משפט, ובכלל נראה שלא שייך לפרש כך בנבואתו). דברי ירמיהו קשים, אלא אם נאמר שהוא מקבל את דבריו, ודבר זה הוא תמוה!

"אֲךָ שָׁמַע נָא הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֶיךָ וּבְאָזְנֵי כָל הָעָם" - ירמיהו מסייג את מה שהוא אמר ומדגיש 'אך'. "הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי וּלְפָנֶיךָ מִן הָעוֹלָם וַיִּנְבְּאוּ אֶל אֲרָצוֹת רְבוֹת וְעַל מַמְלָכוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַלְחָמָה וּלְרָעָה וּלְדָבָר. הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר יִנְבְּאוּ לְשָׁלוֹם בְּבֵית דְּבַר הַנְּבִיאִים יִדְעוּ הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר שָׁלְחוּ ה' בְּאֵמַת" - לא ברור מה היחס בין שני הפסוקים. פסוק ט מציע מבחן מסוים, אך מה בדבר פסוק ח?

כבר בתורה אנו מוצאים התייחסות לצורך לבחון את דברי הנביא [דברים יח, כ-כב]:

אֶף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשֵׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וּמֵת הַנְּבִיא הַהוּא: וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶם אֵיכָה נִדְּעֵ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה': אֲשֶׁר
יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבוֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה' בְּזֶדוֹן דְּבָרוּ
הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ:

המבחן הוא פשוט - התגשמות הנבואה. כמובן שמבחן זה הוא בעייתי, מכיוון שהוא מועיל בדיעבד כדי לדעת האם הנביא דיבר אמת, אך בשעת המעשה השומע אינו יכול לבחון אם הנביא דובר שקר או אמת.

בפרק שלנו, הנביא מחדש דבר שלא נאמר בספר דברים. פסוק ט הוא כמעט ציטוט של הפסוק מספר דברים בצורה הפוכה: "הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשִׁלּוֹם בְּבֵּא דְבַר הַנְּבִיא יִדְּעֵ הַנְּבִיא אֲשֶׁר שָׁלַח ה' בְּאֶמְתוֹ". אולם, החידוש של ירמיהו הוא שיש הבדל בין נבואה רעה לנבואה טובה - "הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי וְלִפְנֵיךָ מִן הָעוֹלָם וַיִּנְבְּאוּ אֶל אֲרָצוֹת רַבּוֹת וְעַל מַמְלָכוֹת גְּדוֹלוֹת לְמַלְחָמָה וְלָרַעַה וְלַדְּבָר". מהמשך הדברים עולה שאי אפשר לבחון את דברי הנביאים שנבאו לרעה. המבחן שהתורה מציעה - התגשמות הנבואה - תקף רק על נבואה לשלום, אך אם מנבא נבואה רעה מבחן ההתגשמות לא תקף.

הספרי בדברים [קעח - מובא בדף מקורות] דורש את הפסוק על מקרה ספציפי והוא המאבק של ירמיהו וחנניה בן עזור. דברי התורה בעניין אימות הנבואה מתממשים בפרק שלנו. המשנה אומרת שהורגים נביא שקר והיא מונה אילו נביאים הם נביאי שקר: "המתנבא על מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו" [סנהדרין יא, ה]. בתוספתא [סנהדרין יד, יד] נוספו דוגמאות ספציפיות להגדרות הללו: "המתנבא מה שלא שמע כצדקיהו בן כנענה (ניבא שישראל נוצחים את ארם) והמתנבא מה שלא נאמר לו כחנניה בן עזור שהיה שומע דברים מפי ירמיהו הנביא שהוא היה מתנבא בשוק העליון וחוזר הוא ומתנבא בשוק התחתון".

'המתנבא מה שלא נאמר לו' איננו נביא שמנבא נבואות שקריות, אלא נביא שמנבא דברים שלא נאמרו לו אלא לאחר. כך חז"ל דורשים על חנניה בן עזור שהיה גונב נבואות מירמיהו. חנניה בן עזור איננו נביא שקר רגיל. יתירה מזו, בירושלמי [סנהדרין יא, ה] נאמר שחנניה בן עזור היה נביא אמת אלא ש"היה לו קיבוסת", כנראה שמדובר במילה יוונית שמתייחסת לגניבה, הכוונה שהיה גונב דברים. הבבלי מביא דוגמה נוספת ל'גניבת הדברים' [סנהדרין פט, א]:

המתנבא מה שלא נאמר לו - כגון חנניה בן עזור, דקאי ירמיה בשוק העליון וקאמר (ירמיהו מ"ט) כה אמר ה' [צבאות] הנני שבר את קשת עילם, נשא חנניה קל וחומר בעצמו: מה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל, אמר הקדוש ברוך הוא: הנני שבר את קשת עילם, כשדים עצמן על אחת כמה וכמה - אתא איהו בשוק התחתון, אמר (ירמיהו כ"ח): כה אמר ה' וגו' שברתי את על מלך בבל.

חז"ל דורשים כך דווקא על הפסוק 'הנני שובר את קשת עילם' על מנת להדגיש שחנניה לוקח את הניסוח מדברי ירמיהו - "כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל לאמר שברתי את על מלך בבל". הביטוי 'ה' צבאות...' הוא הביטוי שבו משתמש ירמיהו בנבואתו בפרק הקודם. חנניה הוא נביא שקר ייחודי - הוא מתנסח ומתנהג כנביא אמת.

ירמיהו לא פירש את החילוק בין נבואות פורענות ונבואות שלום. הירושלמי מתאר דו שיח בין ירמיהו לחנניה סביב השאלה מי צריך לתת אות לדבריו [סנהדרין יא, ה]:

אמר לו ירמיה: אתה אומר בעוד שנתים ימים אני משיב וגו' ואני אומר שנבוכד נצר בא ונוטל את השאר בבלה יובאו ושמה יהיו וגו'. אמר לו: תן סימן לדברך. אמר ליה: אני

מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי, שהקב"ה אומר להביא רעה ומתנחם. ואתה מתנבא לטובה את הוא שאת הוא צריך ליתן סימן לדבריך! אמר לו: לאו את הוא שאת צריך ליתן סימן לדבריך! אמר לו: אין כיני הרי אני נותן אות ומופת באותו האיש השנה ההיא הוא מת כי סרה דבר על יי, והות ליה כן וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי.

ירמיהו אומר שהוא לא יכול לתת אות על נבואותיו משום שהוא מתנבא לרעה, והקב"ה אומר להביא רעה ומתנחם, אך חנניה שניבא לשלום צריך להביא אות. כטענת ירמיהו פוסק הרמב"ם בהלכות יסודי התורה [י, ד]:

דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה, אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר, ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו, וזה מפורש במסכת שבת, **הא למדת שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא, הוא שירמיהו אמר בתשובתו לחנניה בן עוזר כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה, אמר לו לחנניה אם לא יעמדו דברי אין בזה ראייה שאני נביא שקר אבל אם לא יעמדו דברי יודע שאתה נביא שקר, שנאמר אך שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא אשר ידבר שלום בכוא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת.**

חשוב לומר שיש בעייתיות בדברים הללו, משום שיוצא מהדברים שניתן לבחון רק נביא שמתנבא לטובה, אך אי אפשר לבחון נביא שמתנבא לרעה. יש לשים לב להבדל בין התפקיד של נביאי אמת לנביאי השקר של אומות העולם. הכתוב אומר: "כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מַעַנְנִים וְאֶל קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מְקַרְבָּךְ מֵאֲחֶיךָ כְּמִנֵּי יְקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלֶיךָ תִּשְׁמָעוּן" [דברים יח, יד-טו]. לכאורה, השוני הוא רק במקור הנבואה. אולם, אפשר שיש גם שוני באופי הנבואה: "נְבִיא אֶקִים לָהֶם מְקַרְבֵּי אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּנִי דְבָרִי בְּפִיו וְדַבַּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶה. וְהִיא הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ" [שם יח-יט].

על פי פסוקים אלו אנו מבינים אחרת מה פירוש האמירה 'אליו תשמעון'. עיקר עיסוקם של נביאי עבודה זרה הוא לספק את סקרנותו של האדם לגבי העתיד, זו המשמעות של השמיעה של הגויים לקוסמים שלהם. אולם, הציווי "אליו תשמעון" פירושו לקיים את מצוותיו. הנביא לא נועד לגלות את העתיד אלא תפקידו להביא להם את דבר ה', כהמשך ישיר למעמד הר סיני (גם אם אינו יכול לחדש הלכות). על הנביא לצוות את האדם, להורות את הדרך, ולציווים אלו צריך לשמוע.

בדרך כלל, נביאי אמת מתנבאים על פורענות משום שתפקידם לטלטל את האדם שיתקן את דרכיו ואילו נביאי שקר מתנבאים על שלום משום שהם נועדו לספק את רצון העם לשמוע נבואות נעימות. זו גם הסיבה שנבואת אמת יכולה להתבטל. אין הוא רק מעיד על העתיד על מנת שנדע את העתיד, אלא ידיעת העתיד היא כלי בידי הנביא לשנות את המצב הנוכחי. נביא שקר מרגיע את האדם על מנת שלא ישנה את דרכיו.

ירמיהו מציג את המבחן לחנניה, ותגובת חנניה מחריפה והוא שובר את העול על מנת לבטא את ביטול המוחלט של נבואת ירמיהו. ירמיהו אינו מגיב למעשה זה. למה ירמיהו הולך לדרכו? אפשר לומר שלא היה לירמיהו מה לעשות, אך החלק השני מגלה דבר חדש.

"וְהָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָה אַחֲרֵי שְׁבוֹר חֲנַנְיָה הַנְּבִיא אֶת הַמוֹטָה מֵעַל צֹאֵר יִרְמְיָה הַנְּבִיא לֵאמֹר" - לכאורה זוהי פתיחה חדשה, אולם, אין זו פתיחה חדשה משום שאנו חוזרים לאותו הסיפור. "הַלֹּךְ וְאַמְרַתְּ אֶל חֲנַנְיָה לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' מוֹטֵת עֵץ שְׁכַרְתָּ וְעֵשִׂיתָ תַּחְתֵּיהֶן מְטוֹת בְּרָזָל". דבר ה' לירמיהו מוכיח שדברי חנניה היו שקר, ושוב פותח ירמיהו "שמע נא חנניה". המבנה בחלק השני מקביל למבנה בחלק הראשון: פתיחה, דבר ה' אל ירמיהו, פניה של ירמיהו לחנניה.

למה ירמיהו אומר רק כאן "שמע נא חנניה"? משום שרק עכשיו הוא מגלה שחנניה הוא נביא שקר. עתה מובן למה ירמיהו הולך לדרכו - הוא אומנם ניבא על עול מלך בבל, אבל אפשר שהעם חזר בתשובה או שהקב"ה ניחם על הרעה. ירמיהו לא יודע אם משהו משתנה, ורק לאחר שמקבל נבואה שניה הוא מסיק שחנניה הוא נביא שקר.

נשאלת השאלה, למה תהליך זה נדרש? למה ירמיהו מובס לעיני כל העם ורק לאחר מכן מגלה שנבואת חנניה בן עזור היא נבואת שקר? זהו ההבדל המהותי שבין נביאי שקר לנביא אמת. נביא אמת אינו יודע בכל רגע נתון את דבר ה', בניגוד לנביאי שקר שבכל רגע נתון כביכול יודעים את העתיד.

אפשר להציע מקור נוסף לנבואותיו של חנניה, מעבר לגניבת נבואות ירמיהו. ישעיהו מנבא על אשור שמגיע להלחם בירושלים: "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יְסוּר סִבְלוֹ מֵעַל שְׁכֶמֶךָ וְעָלוּ מֵעַל צֹאֲרָךְ וְחָבַל עַל מִפְנֵי שָׁמֶן" [ישעיה י, כז]. ישעיהו מנבא על אימפריה גדולה שעולה על במת ההיסטוריה בשם אשור, והיא צרה על ירושלים, ישעיהו מנבא שירושלים לא תיפול בידי האשורים. מאה שנים לאחר מכן עם ישראל נמצא באותה המציאות ממש, אך עם בבל, וישנה שאלה גדולה האם ירושלים תצליח למרוד באשור. חנניה בן עזור מצטט את נבואת ישעיהו, נבואת אמת, אלא שהיא נאמרה והתגשמה בימי אשור.

התפיסה העומדת ביסוד דבריו של חנניה בן עזור היא תפיסה הפוכה מזו של ירמיהו - אם ישעיהו גילה את דבר ה' על אשור, הוא הדין לדבר ה' על בבל. נביא השקר לוקח את דבר ה' על זמן מסוים ומציאות מסוימת ואומר שהיא תקפה על כל דור. ירמיהו, לעומת זאת, אומר שדבר ה' שהיה לפני חודש אפשר שהשתנה. תכניתו של הקב"ה מותאם למציאות של העם, היא איננה קבועה ומנותקת מההקשר המסוים של הזמן והמקום. מהבחינה הזאת, הם כובלים את הקב"ה לתבניות מסוימות שהיו פעם. התפיסה שירושלים לא יכולה להיחרב ללא תלות במעשים, היא אותה התפיסה. ירמיהו מנבא שנבואה שהייתה נכונה בעבר אינה בהכרח קיימת גם בהווה. המתח בין שני חלקי הנבואה מעצים את חוסר הודאות של הנביא, רק כאשר הקב"ה אומר לירמיהו שנבואתו עדיין תקפה, רק אז הוא יודע שחנניה בן עזור הוא נביא שקר.

כך מסיים ירמיהו את נבואתו: "וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה הַנְּבִיא אֶל חֲנַנְיָה הַנְּבִיא שְׁמַע נָא חֲנַנְיָה לֹא שְׁלַחְךָ ה' וְאַתָּה הַבְּטַחְתָּ אֶת הָעָם הַזֶּה עַל שְׁקָר". יש כאן מידה כנגד מידה - לא שלחך ה' ולכן חנניה משולח מעל פני האדמה - "לֹכֵן כֹּה אָמַר ה' הַנְּבִי מְשַׁלְּחְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה הַשָּׁנָה אֶתְּהָ מִתְּ כִּי סָרָה דְבַרְתָּ אֶל ה'". נבואת ירמיהו מתגשמת וחנניה מת באותה השנה, כך מוכיח ירמיהו את אמיתות נבואתו ושקריות נבואת חנניה.